

Vigyázat: hamarosan itt a REACH mindössze féléves előregisztrációs időtartama!

Az európai vegyipar a REACH tanulási fázisában van. Néhány hónap múlva megkezdődik a vegyi anyagok mindössze féléves előregisztrációs időtartama; a határidő lejártá után a be nem jelentett anyagokat tilos lesz használni. 2008. jún. 1-ig fel kell készülni az előregisztrációra, 2008. nov. 30-ig meg kell tenni a bejelentést. A regisztrációig (2010. dec. 1., 2013. jún.1. vagy 2018. jún.1.) még sok munka és sok költség vár a vegyiparra. A kívülállók érdeklődéssel figyelik, hogyan sikerül Európának ez a grandiózus kísérlet.

Tárgyszavak: REACH; felkészülés; előregisztráció; teendők; költségek.

2008. június 1. és november 30. között kell az érintetteknek előregisztráltatniuk a REACH hatálya alá eső anyagokat, amelyekből évente 1 tonnánál nagyobb mennyiséget használnak fel. Aki lemarad, az kimarad! Az ebben a periódusban előzetesen nem regisztrált anyagokat 2008. december 1-jétől kezdve sem felhasználni, sem importálni nem szabad!

2002-ben a dél-amerikai Johannesburgban tartott világkonferencián az EU-országok kötelezettséget vállaltak arra, hogy 2020-ig megoldják a vegyi anyagok emberi egészségre és környezetre nézve biztonságos alkalmazását. Ennek a célnak az elérését szolgálja az EU 2007. június 1-jén hatályba lépett rendelete, a REACH (Registration, Evaluation, Authorization of Chemicals; a vegyi anyagok számbavétele, értékelése, engedélyezése). A program szerint több lépésben 2018-ig kell az egyes vállalatoknál (vállalatcsoporton belül minden egyes vállalatnál külön-külön) évente legalább 1 t mennyiségben felhasznált anyagokat regisztráltatni. (A különösen veszélyes anyagokra – ilyenek a rákkeltő, mutagén vagy a reprodukciós rendszerre mérgező CMR 1 és 2 osztályba sorolt anyagok; az aggresszív, bioakkumulációra képes ún. PBT anyagok; a nagyon aggresszív, erős akkumulációra képes vPvB anyagok és azok (R50-53), amelyekkel kapcsolatban felmerült az emberi egészség és/vagy a környezet erős károsítása – szigorúbb előírások vonatkoznak, ilyenek felhasználásakor jóval kisebb a regisztrációra kötelezett mennyiség.)

Felkészülés az előregisztrációra

A 2007. június 1. és 2008. június 1. közötti időszak az érintettek számára az előregisztrációra való felkészülés ideje. A szaksajtó széles körben ismerteti a REACH elveit (ezek a MISZ 2007. 4. számában is megtalálhatók), különböző szervezetek (pl. a

Magyar Vegyipari Szövetség) tanfolyamokon igyekszik tudatosítani a résztvevőkben, hogy mi a teendőjük.

Azoknak, akik tevőlegesen is részt fognak venni vállalatuk anyagainak regisztrálásában, nem elég ismereteket szerezniük, hanem nagyon is konkrét lépéseket kell már is tenniük, hogy az előregisztrációs időtartam meglehetősen szűkös fél évében ne kerüljenek időzavarba. Mindenekelőtt fel kell mérniük, hogy milyen anyagokat használnak fel évente legalább 1 tonna mennyiségben. Ebbe nem csak a technológiai folyamatban szereplő anyagok (köztük a reaktort esetleg el sem hagyó intermedierek) tartoznak bele, hanem bármilyen, a REACH hatálya alól ki nem vont anyag, amely eléri az évi 1 t mennyiséget. Meg kell határozniuk ezek nevét (IUPAC és valamennyi más, ismert megnevezését), továbbá CAS és/vagy EC számukat. Célszerű utánanézni annak is, hogy mely anyagok fizikai-kémiai, toxikológiai és ökotoxikológiai tulajdonságai hasonlóak a vállalatnál használt anyagéhoz, hogy szükség esetén azok adatait ún. keresztthivatkozással fel lehessen használni a saját anyag tulajdonságainak becslésére. A másik fontos feladat a felkészülés időszakában, hogy kapcsolatot teremtsenek egyrészt a beszállítókkal, másrészt a továbbfelhasználókkal. A beszállítóktól meg kell tudni, ők előregisztráltják-e a „mi” vállalatunknak szállított anyagot. Ha igen, mint továbbfelhasználó, „mi” mentesülünk ennek kötelezettségétől. Ha nem (mert pl. túl költséges számukra és/vagy nem is vállalják további gyártását vagy szállítását), „nekünk” kell előregisztráltatni és esetleg más helyről beszerezni. „Saját” továbbfelhasználóinktól pedig azt kell megtudni, hogy milyen célra használják fel a „tőlünk” vásárolt anyagot (aminek ismerete a későbbiekben, a regisztrálás időszakában lesz fontos), továbbá hasznos adatokat kaphatunk tőlük anyagaink tulajdonságairól.

Ha egy vállalat a gyártási titok megőrzése miatt vonakodik az általa felhasznált anyagokat saját nevében regisztráltatni, megbízhat harmadik független résztvevőt az előregisztráció és a regisztráció elvégzésére. Erre csak az előregisztrációs szakaszban van lehetőség.

Az olyan országokból importált anyagokat, amelyekben a REACH-et nem fogadták el és nem érvényesítik annak előírásait (REACH ország az EU tagállamain kívül Európában Izland, Liechtenstein, Norvégia, de nem REACH ország pl. Svájc), az importálónak (vagy kizárólagos megbízottjának) kell elő-, ill. regisztráltatnia. Ehhez ismernie kell a behozott anyag pontos összetételét, beleértve a szennyeződések is.

A REACH levezénylésére az EU létrehozta az Európai Vegyianyag-ügynökséget (**European Chemical Agency, ECHA**), amely 2007. június 1-jétől működik Helsinkiben, de egy évet saját szervezetének kiépítésére és a jövő évben ráháruló feladatokra való előkészülésre szán. A nyilvánosság felé 2008. június 1-jén nyitja meg kapuit. Ekkor válik hozzáférhetővé a REACH-IT nevű szoftver, amely on-line kapcsolatot teremt az Ügynökséggel, és valószínűleg ezen keresztül lehet bejelentkezni előregisztrációra, továbbá ezen keresztül lehet majd megismerni az azonos anyagot előregisztráló vállalatokat is. Az előregisztrációban segítséget nyújthat a már létező IUCLID 5 nevű szoftver, amely adatlistákat is tartalmaz, és megkönnyíti a CAS, EC számok odarendelését a bejelentendő anyaghoz. Ezt a szoftvert elegendő egy vállalatcsoporton belül az egyik kiválasztott leányvállalatnál telepíteni, használatát megtanulni, és valamennyi

tagvállalat felhasználhatja. (A szoftver több mint 2000 oldalas használati utasítása az interneten megtalálható.) Hasznos útmutatásokat, tanácsokat találhat az érdeklődő több internetes oldalon. Néhányan a hozzáférhetőségét a MISZ 2007. 4. számában megadtuk. Magának a REACH törvénynek a megvalósítását az ún. RIP-ek (REACH Implementation Project, REACH végrehajtási utasítás) segítik. A RIP 3.10 pl. az anyagok azonosításához és megnevezéséhez ad segítséget.

Mi a teendője a műanyag-feldolgozóknak?

Elég különös szabályokat ír elő a REACH a műanyagokra. Maga a „polimer” meghatározása is furcsán cseng egy műanyag szakember számára: „Polimermolekula az olyan molekula, amely legalább három monomeregységet tartalmaz, amelyek közül legalább egy kovalens kötéssel kapcsolódik egy másik monomeregységhez vagy egyéb reagenshez. Polimernek azt az anyagot kell tekinteni, amelyben több mint 50% polimermolekula van, de az azonos molekulatömegű molekulák mennyisége 50%-nál kevesebb”.

A REACH a polimereket nagy molekulatömegük miatt alacsony kockázatú anyagoknak tekinti, ezért ezeket kivonja a regisztráció és az engedélyeztetés alól. A RIP 3.1. útmutató a stabilizátorokat (hő-, fény- és egyéb stabilizátorokat) a polimeranyag szerves részének tekinti, ezért ezeket sem kell regisztráltatni. Regisztráltatni kell azonban azt a monomert, amelyet a polimer $\geq 2\%$ -ban tartalmaz (és ez nem a reagálatlan, szabad monomerre vonatkozik!) és kompaund esetében regisztráltatni kell az olyan összetevőket, amelyek mennyisége a keverékben $\geq 2\%$ vagy az éves mennyiség ≥ 1 t.

A feldolgozónak nem kell regisztráltatni ezeket, ha beszállítója eleget tett regisztrációs kötelezettségének. Nem tudhatja azonban, hogy ez megtörtént-e, és főképpen az előregisztrációs időszakban, hogy annak végéig megérkezik-e az előregisztrációs bejelentés. Különösen nagy lehet a bizonytalanság, ha a polimer importból származik. Ha nem előregisztráltatták a benne levő komponenseket, előfordulhat, hogy a feldolgozó 2008. december 1. után nem használhatja a megszokott műanyagot. Ezért a REACH tanácsadók úgy vélik, célszerű valamennyi lehetséges monomert előregisztráltatni.

Az előregisztráció

Az előzetes regisztrációkor az anyagokat csak a nevükkel (IUPAC és/vagy CAS nevükkel, továbbá esetleges további használatban lévő neveikkel) és EC és/vagy CAS számukkal kell azonosítani. (Minél több azonosítót ad meg a bejelentő, annál valószínűbb, hogy bekerül a kérdéses anyagot használó legnagyobb létszámú csoportba. Ez azért előnyös, mert így több hasznos adathoz juthat, és ha a regisztráció időszakában kiegészítő vizsgálatokat kell végeztetni, többfelé oszlanak el a költségek.) Az információ beadására szolgáló internetes adatbázis úgy működik majd, mint a jelenlegi ESIS honlap az Európai Vegyianyag Hivatal (Ispra) honlapján: a beírt számok alapján megjelenik a megfelelő anyag neve. Szakértők ajánlják az előregisztrációra benyújtott anyagokhoz hasonló tulajdonságú, kereszthivatkozásra alkalmas ismert anyagok elő-

regisztrációját is, mert meg fogja könnyíteni a regisztráció periódusában kötelezővé váló adatszolgáltatást.

Az előregisztrációs bejelentkezéskor meg kell adni az olyan adatokat is, amelyek alapján a vállalkozás azonosítható. Az előregisztráció egyik célja ugyanis az, hogy az azonos anyagokat előzetesen regisztráló gyártók, felhasználók vagy importálók közös csapato(ka)t (**SIEF, Substance Information Exchange Fora**, Anyaginformációs Cse-refórum) alkothassanak, amelynek tagjai megosztják egymással a rendelkezésükre álló információkat. Az ECHA hivatalosan ugyan csak 2009. január 1-jén teszi közzé az előregisztrált anyagok listáját, a bejelentkezők azonban a IUCLID szoftver adatbázisában már az első bejelentkezés után megtalálhatják az azonos anyagot bejelentők nevét. A RIP 3.4. szerint önkéntes információként meg lehet adni, hogy a bejelentő cég akar-e az adott anyag anyaginformációs cserefórumának szervezője lenni.

Meg kell jelölni az előzetes regisztrációban, hogy a bejelentő mikorra és milyen mennyiségben szándékozik a kérdéses anyagot regisztráltatni. (Kötelező regisztrációs határidők: 2010. dec. 1. \geq 1000 t/év; 2013. jún. 1. \geq 100 t/év; 2018. jún. 1. \geq 1 t/év.)

Ha egy cég még az előregisztrációs periódusban rájött, hogy nem megfelelően azonosította a már bejelentett anyagot, beküldhet egy jobb előzetes regisztrációt, és az előzővel nem foglalkozik tovább.

Teendők az előzetes regisztráció után

Amikor egy cég elküldte előregisztrációját, és tudomást szerzett arról, hogy mely cégek jelentették be ugyanazt az anyagot, célszerű kapcsolatba lépnie velük. Mindekelőtt azt kell tisztáznia, hogy valóban azonos anyagról van-e szó, és megfelelő csoportba került-e. Ha tévedett, az előzőekben leírtak értelmében újabb előregisztrációt nyújthat be.

A REACH szóhasználatában az azonos anyagot előregisztrálókkal kapcsolatban előfordul a „konzorcium” és a „SIEF” (anyaginformációs cserefórum) megnevezés. Ezek nem szinonimák. A SIEF az ECHA által kezdeményezett közösség, amely köteles ugyan az adatcserére, de az könnyen formálissá válhat. (Nem világos egyelőre, hogy az adatmegosztásnak milyen költségei lesznek. Az ECHA kijelentette, hogy a pénzügyi vitákban nem vesz részt.) A konzorcium ezzel szemben alapvetően az ipar által kezdeményezett szerveződés, amelyhez önként csatlakozhatnak azok, akik ugyanazon használt anyagról már most is többet tudnak, és akik készek arra, hogy a hiányzó adatok megszerzésére konkrét lépéseket tegyenek. A közös fellépés jelentős költségmegtakarítással járhat, ugyanakkor adminisztratív költségek léphetnek fel. Ezek a konzorciumok az előregisztráció befejezéséig ki fognak alakulni, és előnyös lehet ezek valamelyikének tagjává válni. Problémát okoz viszont, hogy meg kell felelni a verseny törvénynek és a vállalati titkos adatokat sem szabad kiadni.

Mennyibe fog ez kerülni?

Az Európai Bizottság (EB) 2003-ban 2,3 milliárd EUR-ra becsülte a REACH 11 éves végrehajtásának költségeit, de az már kiderült, hogy ezen belül az ECHA műkö-

dési költségeit is erősen alábecsülték. Jelenleg úgy gondolják, hogy az európai vegyiparnak a következő évtizedben 2,8-5,2 milliárd EUR-ba kerül az, hogy megfeleljen majd az új vegyipari törvénynek. (Az EB ezzel szembeállítja azt a becsléseken alapuló reményét, hogy a következő 30 évben 54 milliárd EUR takarítható meg a vegyi ártalom egészségkárosító hatásának csökkentésével.) A 2003-ban végzett számítások szerint a vegyi anyagok felhasználóinak költségei 0,5–1,3 milliárd EUR lesznek, feltételezve, hogy az anyagok 1–2%-ának gyártását meg fogják szüntetni, mert az gazdaságtalanná válik. Helyettesítésük a számított költségeket 1,7–2,9 milliárd EUR-ra növelheti.

Az Amerikai Vegyipari Tanács (**ACC, American Chemistry Council**) ambiciózus kísérletnek tekinti a REACH-et, amelyhez hasonlóan széles körű és nagyra törő célt kitűző terv megvalósítására nincs példa a világon. A szűkre szabott határidőkön belül nehezen végrehajthatónak véli a mintegy 30 ezer szóba jöhető vegyi anyag regisztrálását. Az ACC attól tart, hogy a REACH nem számol a vegyiparon belül dúló mai kemény gazdasági versennyel. Úgy gondolja, hogy – legalább is a közeljövőben – a vállalatok kevesebbet költenek majd technológiafejlesztésre és új termékek létrehozására, mert erre fordítható pénzüket a regisztrációval kapcsolatos kiadások viszik el. Az ACC véleménye szerint ez nem válik Európa javára, és csalódást okoz azoknak, akik számára Európa gazdasága és fejlesztése a példakép.

Összeállította: Pál Károlyné

Keine Daten, kein Markt. = *Plastverarbeiter*, 58. k. 3. sz. 2007. p. 56, 58.

Körtvélyessy, Gy.: A REACH másképpen: az előzetes regisztráció. = *Magyar Kémikusok Lapja* (mkl), 62. k. 7. sz. 2007. p. 235–236.

Körtvélyessy, Gy.: Konferencia a termékgondozásról és a REACH-ről. = *Magyar Kémikusok Lapja* (mkl), 62. k. 6. sz. 2007. p. 210–212.

Ashford, P.: Dealing with complex registrations. = *ChemManager Europe*, 2007. 6. sz. p. 8.

REACH: Frequently asked questions. = *ChemManager Europe*, 2007. 1. sz. p. 16.

Reaching the finish line. = *ChemManager Europe*, 2007. 1. sz. p. 15.

Gerard, J.: An ambitious experiment. = *ChemManager Europe*, 2007. 1. sz. p. 15.

Egyéb irodalom

Huckle, K.: Supply chain dialogue: a key success factor in REACH. (Párbeszéd az ellátási lánc szereplői között: döntő a REACH sikere szempontjából.) = *CHEManager Europe*, 5. sz. 2007. p. 12.

Fahrbach, M.: Calculating the full impact of REACH. (A REACH hatásainak számbavétele.) = *CHEManager Europe*, 5. sz. 2007. p. 1, 6.